

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2015 Yıl:3, Sayı:6
Sayfa:340-355

ISSN: 2147-8872

TRT REPERTUVARINDA YER ALAN BOLU TÜRKÜLERİNDE SÖZ UNSURU

Yavuz Köktan*

Özet

Her zaman bir ezgiye koşulmuş olan şiirler veya ezgi ile söylenen halk şiiri şeklinde tanımlanan türkü kavramı söz ile ezginin birlikte yer aldığı bir türdür.

Çok sayıda sözsüz eserin bulunması müziğin zaman zaman söze ihtiyaç duymadığını göstermektedir. Ancak özellikle halk müziği söz konusu olduğunda sözlü eserlere daha çok rastlanır. Çünkü halk müziğinin toplumsal tarafı ağır basmaktadır. Bu sebeple toplumsal olayların, ferdi yaşanmışlıkların, duyguların anlatımında söze daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Türküler, halkın yaşam biçiminin bir yansımasıdır. Halkın bir türküyü yaratırken hangi konuları işlediği, hangi tür ve biçimleri kullandığını tespit etmek halk kültürüne ve halk bilimine katkı sağlaması bakımından önemlidir.

Bu çalışmada Bolu, yöresinin türküleri geleneksel halk kültürü unsurları ve şekil açısından incelenmiştir. Yöreyle ait türküleri bulurken TRT nota arşivinden yararlanılmıştır.

Çalışmada TRT repertuarında yer alan toplam 24 türkü incelenmiştir. Türkülerde renkler, sayılar, giyim kuşam, çiçek bitki adları, ölüm, doğum, evlilik vs. birçok unsur incelenmiştir. Türküler şekil açısından da ölçüleri ve mısra sayılarına göre değerlendirilmiştir.

Çalışma yapılırken hangi unsurun hangi türkülerde kaç kere ve hangi anlamlarda geçtiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan sayısal veriler yorumlanmaya çalışılarak yöre türkülerindeki söz unsuru tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bolu, türkü, halk kültürü, söz unsuru, repertuar

• Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
ykaktan@sakarya.edu.tr

LYRICS ELEMENTS IN THE BOLU FOLK SONGS WHICH ARE LOCATED IN THE TRT REPERTOIRE

Abstract

The Folk Song Concept is each time a poetry which is composed with a melody or a folk poetry which is sung with a melody and the type have always lyrics and melody together.

That also many works are present shows that the music doesn't need every time lyrics. But the folk music songs have mostly lyrics. Because the social side of folk music is dominated. For this reason, the expression of social events, personal experiences, and emotions need more words.

Folk songs are a reflection of the people's way of life. To help the folk culture and the folklore it's important to determine which themes the people handled and which types and forms they used in each folk song.

In this study, are the folk songs of the region Bolu was analysed in traditionally folk culture terms and shapes. The TRT Notes repertoire was used to find folk songs belonging the region.

24 Folk songs in the TRT Repertoire was examined in this study. Many elements in the folk songs like colours, clothing, names of flowers and plants, death, birth, marriage etc. are studied. The folk songs are evaluated according to their shapes and verse counts.

The study tries also to determine which term used in which folk songs how many times and with which meaning. This data of quantitative elements are also used to determine the lyric elements in the regional folk songs.

Keywords: Bolu, folk song, folklore, lyric element, repertoire

GİRİŞ

Türkçe söylenmiş şiir anlamına gelen türkünün Türkî sözünden geldiği görüşü ittifakla kabul edilmiş bir görüştür. Türk kelimesine Arapça î ilgi ekinin getirilmesiyle vücut bulmuştur. Türk'e has anlamına gelen bu söz halk ağzında türkü şekline dönüşmüştür (Kaya 2004,147).

Türkü terimi ilk defa 15. yüzyılda Doğu Türkistan'da aruz vezniyle yazılmış ve özel bir ezgi ile söylenmiş ürünler için kullanılmıştır (Kudret 1980, 295; aktaran Kaya 2004,147). Hece vezni ile söylenmiş türkülerin Anadolu'daki ilk örneğini ise 16. yüzyılda buluruz ve Öksüz Dede'ye aittir.

Türkü, anonim Türk halk edebiyatında ezgiyle söylenen bir nazım türüdür. Ezgisiyle diğer türlerden ayrılır. Mani ve koşma şekliyle söylenen bir nazım, türkü ezgisiyle söylenirse türkü olur. (Kudret 1980, 295; aktaran Artun 2004,130) .

Her mısraı kafiyeli üçer mısralı kıtalar ile gene kafiyeli ve iki beyitten müteşekkil ara nağmeleri olan ve çalınıp söylenen folklorik halk edebiyatı mahsullerine türkü denir (Uyguner 1955, 1042 aktaran Kaya 2004,147).

Büyük tarihi hadiseler karşısında halk kitlesinin sevinçlerini veya ümitsizliklerini; büyük şahsiyetler hakkındaki saygılarını veya nefretlerini; gençler arasında geçen hazin aşk hikâyelerini, milli hece veznini ölçü alan ve kalpleri fetheden mısralarla, derin bir muhteva içinde dile getiren edebi, aynı zamanda musiki bakımından ehemmiyete haiz olan bu kendine öz bestelerle söyleyen; dar manasıyla ise tarihi bir vesika mahiyeti gösteren Türk halk şiirinin en eski türlerinden biridir (Jansky 1977, 57-58; aktaran Kaya 2004,147).

Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı ana bölümlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir (Kaya 2004, 148)

Türkü kavramı ile ilgili daha onlarca farklı tanım yapmak mümkündür. Görüldüğü üzere yapılan bu tanımlardan hareketle biçim açısından belirli bir şekilde karşılaşmamaktayız.

Türkülerle ilgili yine pek çok sınıflandırma yapılmıştır. Bunlarda da türkünün şekil açısından ne kadar çok çeşide sahip olduğu görülmektedir. Doğan Kaya türküleri hece ölçüsü bakımından 5, 7, 8, 11, 15 heceli türküler; yapılarına göre ise ana metinleri 1, 2, 3, 4 mısralı ve bağlantıları 1-8'den daha fazla mısralı türküler diye yaklaşık 40 alt başlığa ayırarak incelemiştir. Yine konuları bakımından 23 ana başlık altında tasnif etmiştir (Kaya 2004, 7-8).

Görüldüğü üzere çeşitlilik konusunda türkülerle yaklaşacak başka bir nazım biçimi yoktur. Bu konuda Öcal Oğuz, “ bize göre türkü Türklere mahsus ezgiler olup, bir nazım şeklinin veya türünün adı değildir. Bir ezgi çeşidi olarak koşma da bir türküdür, ağıt da, ninni de, varsağı da semai de... Nasıl ki şarkı nihavend, uşşak, rast, hicaz gibi makam adlarına göre ezgilerinden dolayı ad alıyorsa türkü de almalıdır.” (Oğuz 2001, 16) diyerek konuyu daha farklı bir boyuta taşımıştır.

Çalışmamızda türkülerin şekil ve yapı özelliklerinden daha ziyade türkülerdeki renkler, sayılar, adlar, geçiş dönemleri(doğum-evlenme-ölüm) gibi hususlar üzerinde durulacaktır.

Daha önce danışmanlığını yaptığım ve Ela Gürtunca tarafından yapılan Bolu Müziği adlı yüksek lisans tezinde sayı olarak 100'ün üzerinde esere ulaşılmıştır. Ancak hemen hemen bütün illerde de benzer şekilde görüleceği üzere TRT repertuvarında çok daha az sayıda eser yer almaktadır. Biz de bu çalışmada TRT repertuvarında yer alan 24 türkü üzerinde çalışmamızı şekillendirmeye çalışacağız.

Bolu Türküleri, bölgesinde kendisine has özellikler arz eden bir ezgi yapısına sahiptir. Coğrafi Konumu nedeniyle Halk Müziğinde önemli eserlere sahiplik eden illerle komşu olmasına rağmen hiçbirinden etkilenmemiştir. Ankara'ya çok yakın olmasına rağmen bu yörede okunan bozlak ve diğer uzun hava türleri Bolu'da yoktur. Bölgede söylenen türkü

formuna yakın ilahiler söz itibariyle Bolu Türkülerine ayrı bir renk katar. Köroğlu, Dertli, Dörtdivanlı Hilmi, Aşık Himmet ve Figani gibi usta aşıklar Bolu yöresini en iyi şekilde yansıtmışlardır. Bolu türkülerinde tabiat sevgisi, dostluk, kahramanlık, sıla konuları, samimi bir dille anlatılmaya çalışılan gönül acıları, sitemler ve arzular yer almıştır (Gürtunca 2011, 9-10).

Çalışmada tespit edilen unsurların hangi eserde ve kaç defa geçtiği belirtilerek, tablolar halinde veriler sunulacaktır. Tablolarda eserin repertuvar numarası verilerek hangi eser olduğu belirtilecektir. Kaç kez geçtiği [], türkünün repertuvar numarası ise () işaretleriyle gösterilecektir. Ayrıca türkülerden örnekler verilerek tespit edilen unsurların ne şekilde kullanıldığı da ortaya konulacaktır.

BOLU YÖRESİ TÜRKÜLERİNDE SÖZ UNSURU

Giyim Kuşam

Fistan [2] (1026,1527)	Yemeni (1134)	Hamaylı (729)	Cepkenli (729)
Kadife don (2851)	Aba (2852)	Şal (4361)	Al ipek (4361)

Tablo 1: Giyim Kuşam

Estireyim mi estireyim mi ?
Yavrum sana fistan kestireyim mi? (1026)

Dar sokaktan geçemem
Yare fistan biçemem(1527)

Al şalım mavi şalım
Dağlarda dolaşalım (4361)

Görüldüğü üzere giyim kuşam ile ilgili unsurlar hep sevgili ile birlikte düşünülmüş kullanılmıştır.

Meslek ve Unvan Adları

Paşa (1527)	Öşürcü [2] (500)	Hekim [2] (727)	Hoca (2851)
----------------	---------------------	--------------------	----------------

Tablo 2: Meslek ve Unvan Adları

Tütün aldım Hendek'ten
Halime'm hekim gelir Devrek'ten
Hekim buna neylesin
Halime'm yangınımız yürekten (727)

Haydi gidek bahçalara
Zerdali goy bohçalara
Okutturam hocalara
Nenni de benim yavruma nenni (2851)

Meslek ve unvan adları söz konusu olduğunda yine sevgiliyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca bebeği hocaya götürüp okutturma şeklinde bir kullanım da söz konusudur. Bu türküde ayrıca hocaya götürme şeklinde bir inanış da çok net bir şekilde görülmektedir.

Akrabalık Adları

Nine (793)	Ana [3] (2626,4359)	Anne [3] (2626,2852,2901)
---------------	------------------------	------------------------------

Tablo 3: Akrabalık Adları

Göynük tepesinden bir at boşandı
Deste zülüflerim yere dөşendi
Anne martinimi eller guşandı

Deymen tepesinde çaldığım sazlar
Ayaş'lı huriye uğradı nazar
Anası duymasın aklını bozar(2626)

Annesinden destur aldı Karani
Kabe yollarını vardı boyladı
Gitti Muhammed'i evde bulmadı (2852)

Akrabalık adları olarak sadece anne ve nine ifadeleri kullanılmıştır. Anne ve ana biçiminin de 3'er kez kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca 2852 repertuar numaralı türküde Veysel Karani ve annesi arasındaki ilişkiden hareketle türkünün sözleri oluşturulmuştur.

Yer Adları

Ada yolu [3] (296)	Bolu dağı [2] (296)	Dar sokak [2] (1527)	Bolu [2] (727,1134)	Ev [2] (729,2851)
Hendek (727)	Devrek (727)	Tersane (793)	Abant yaylası [2] (1026)	Bahçe [2] (2851,2901)
Seben yaylası (1026)	Kızık yaylası (1026)	Yemen [2] (1134,2852)	Deymen tepesi [2] (2626)	Havuz başı [3] (1102)

Ayaşlı (2626)	Kabe (2852)	Yumrukaya (3138)	Büyüksu [2] (4359)	Konak [2] (1527,2901)
Göynük tepesi (2626)	Köy (500)	Hamam (506)	Çarşı (248)	Nur dağı (2853)

Tablo 4: Yer Adları

25 ayrı yer adının geçtiği Bolu türkülerinde özellikle Kabe'nin, Yemen'in yer alması dikkat çekicidir.

Annesinden destur aldı Karani
Kabe yollarını vardı boyladı
Gitti Muhammed'i evde bulmadı

Yemen ellerinde Veysel Karani
Yemez haramı bilmez yalanı
O resul Allah'ın sadık yaranı (2852)

Çiçek ve Bitki Adları

Kavak (248)	Dal (727)	Karanfil [2] (1134,2901)	Çatal çam (500)	Gül [4] (1134,3154)
Tütün [2] (727,4360)	Meşe (790)	Çemen (1134)	Ceviz dalı [2] (1422,3154)	Gürgen yaprak (3149)
Zerdali (2851)	Hurma dalı (2852)	Söğüt (2901)	Fidan (1527)	Fındık (2901)
Biber (3138)				

Tablo 5: Çiçek ve Bitki Adları

Karanfilsin bibersin
Sen hepsinden dilbersin (1134)

Kına yolladım sana
Kınalan da gel bana
Hangi bağın gülüsün
Vurulacağım sana (3154)

1134 ve 3154 repertuar numaralı türküde geçen gül kelimesiyle sevgili kastedilmiş ve mecazlı bir anlatım oluşturulmuştur. 1134 repertuar numaralı türküde geçen karanfil sevgiliye benzetilmiştir.

Dini Unsurlar, Dua ve Beddua

Alın yazısı [2] (793,4361)	Felek [4] (2626,3149)	Hoca (2851)	Kabe (2852)	Destur (2852)
Muhammet [2] (2851,2853)	Rahmet (2853)	Haram (2852)	Nur [4] (2853)	Kurban (248)
Resul (2852)	Kul (2853)	Şefaät (2853)	Allah [4] (2852, 2853)	İnşallah (296)
Asa (2852)	Tevhid [2] (2852)	Zekat (2852)	Cennet (2853)	Nazar (2626)
Rabb (2853)	Selamet (2853)	Muradımız tez olur (1422)	İnşallah (296)	Olmaz olsun (2626)

Tablo 6: Dini Unsurlar Dua ve Beddua

2626 repertuar numaralı türküde felek kelimesi sevenleri ayıran bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Tablodan da görüldüğü üzere dini kavramlar Bolu türkülerinde çok sık geçmektedir.

Deyimler

Kül olmak (2851)	Aklını almak [2] (1026)	Yüreği sızlamak (2626)	Başa gelmek (1527)	Hali harap olmak (4359)
Dilinden düşürmemek (2852)	Deli etmek (2851)	Alnına yazılmak (4361)	Gönlünü eylemek (729)	Başı dumanlı (2626)
Baştan çıkarmak (1134)	Kül etmek (2851)	Aklını bozmak (2626)	Selam söylemek (248)	Kapıya kul etmek (2851)

Tablo 7: Deyimler

Bolu yöresi türkülerinde 14 adet deyim geçmektedir. 2851 ve 2626 repertuar numaralı türkülerde 3 er kez deyim kullanılmıştır.

Hayvan Adları

Arslan (2901)	Ördek [2] (4360)	At [2] (2626,4359)	Örümcek (1026)	Öküz (3138)
Balık (3138)	Deve [2] (2852)	Bülbül [3] (793,1134)		

Tablo 8: Hayvan Adları

Türkülerde 8 kez hayvan adı kullanılmıştır. 2901 repertuvar numaralı türküde geçen arslan kelimesi sevgiliye hitaben kullanılmıştır.

Arslan karam gel karam
Fındıkları kır karam
Eller yarini bulmuş
Sen de benim ol karam(2901)

Atım Arap'tır benim
Yüküm şaraptır benim
Bu iş böyle giderse
Halim haraptır benim (4359)

Bu türküde geçen at ifadesinde atın ırkı hakkında bilgi verilmiştir.

Renkler

Kara (1102)	Mor (729)	Ak (1134)	Beyaz [5] (1134,1422,	Mavi (4361)
Siyah (1422)	Al [2] (4361)			

Tablo 9: Renkler

Bolu türkülerinde beyaz renk türkülerde en fazla geçen renktir ve daha çok sevgilinin güzelliğini vurgulamak için kullanılmıştır. Beyaz gerdanlı ifadesini bu kullanıma örnek verebiliriz. Aynı şekilde kara rengi de sevgilinin gözünün karalığını belirtmek için türkülerde yerini almıştır.

Kahve yemenden gelir
Bülbül çimenden gelir
Ak topuk beyaz gerdan
Her gün yabandan gelir (1134)

Eşya Adları

Teke bıçak (500)	Tırpan (500)	Silah (500)	Kova (500)	Dibek (2901)
Yastık (506)	Kurna (506)	Kapı (727)	Halı (790)	Hançer (2626)
Çırağ (2853)	Bohça (2851)	Çanak (2901)	Pencere (2901)	Evrak (793)
Kazan (3149)	Saksı (2901)	Ocak (727)	Martini (2626)	

Tablo 10: Eşya Adları

Türkülerde 19 yerde eşya adına rastlanmaktadır.

Göynük tepesinden bir at boşandı
Deste zülüflerim yere döşendi
Anne martinimi eller guşandı

Olmaz olsun anam başım dumanlı
Felek hançer vurmuş sinem yaralı (2626)

Yiyecek İçecek Adları

Su (248)	Kestane (296)	Ayran (500)	Elma (506)	Kiraz [2] (727,1102)
Süt (790)	Kaymak (790)	Biber (1134)	Kahve (1134)	Tarhana (2851)
Hurma (2852)	Fındık (2901)	Karabiber (3138)	Ceviz (3154)	Şarap (4359)
Cigara (4360)	Emcüvez (2851)			

Tablo 11: Yiyecek İçecek Adları

Bolu türkülerinde yiyecek ve içecek isimleri de türkülerde yerini almıştır ve 1134 repertuar numaralı türküde geçen biber kelimesi mecaz olarak kullanılmış, sevgiliye benzetilmiştir.

Karanfilsin bibersin
Sen hepsinden dilbersin (1134)

Bizim yaylalar otlolur
Sütü kaymağı tatlı olur
Gelinlik kız kıymatlolur (506, 790)

Her iki türküde de (506-790) yukarıdaki mısralar aynen kullanılmaktadır.

Özel Adlar

Yakup (500)	Halime[8] (727)	Melek [2] (793)	Karani (2852)	Bolu Dağı [2] (296)
Veysel Karani (2852)	Muhammet[2] (2852,2853)	Arif (4359)	Kel efe (4359)	Göynük Tepesi (2626)
Efe (500)	Hatice (3149)	Huriye (2626)	Dikme (727)	Büyüksu [2] (4359)
Bolu [2] (727,1134)	Hendek (727)	Devrek (727)	Abant yaylası [2] (1026)	Yumrukaya (3138)
Seben Yaylası (1026)	Kızık Yaylası (1026)	Yemen [2] (1134,2852)	Deymen Tepesi [2] (2626)	Kabe (2852)
Ayaşlı (2626)				

Tablo 12: Özel Adlar

Bolu türkülerinde tam 26 tane özel ad geçmektedir. Bu özel adlardan 11'i kişi ismi 15'i de yer ismidir. Özellikle tepe, yayla, dağ gibi coğrafi unsurlar Bolu türkülerinde yer adı olarak karşımıza çıkmıştır.

İnsan Bedenine Dair Unsurlar

Gerdan [5] (506, 729, 1134, 1527, 4360)	El [9] (506,793, 1102, 2626, 2853, 2901, 3149)	Göz [5] (1102,2901)	Kaş (1102)	Diz (1102)
Topuk (1134)	Kol [2] (1422,4360)	Dil [3] (2852,2853)	Alın (4361)	Yüz (4360)
Kalp [2] (2853)				

Tablo 13: İnsan Bedenine Dair Unsurlar

506, 1102, 2626 ve 2901 numaralı türküde geçen el kelimesi yabancılar, başkaları anlamında kullanılmıştır. 4361 numaralı türküde geçen alın kelimesi mecaz olarak kullanılmış ve kader anlamında türküde yerini almıştır. 1102 numaralı türküde de sevgiliye hitaben kömür gözlüm ifadesine yer verilmiştir.

Hamam sizin kurna bizim
Oturalım dizim dizim
Gerdan bir karıştan uzun (506)

Kahve yemenden gelir
Bülbül çimenden gelir
Ak topuk beyaz gerdan
Her gün yabandan gelir (1134)

Havuzun başına taş ben olayım
Karagöz üstüne kaş ben olayım
Yalınız gezene eş ben olayım

Ne dedim de kömür gözlüm darıldın
Ah darıldın da el oğluna sarıldın (1102)

İkilemeler

Harıl harıl (4359)	Uzun uzun (248)	Baylere baylere	Dane dane (296)	Kova kova (500)
Dizim dizi (506)	Aman aman [4] (729,1134)	Yüksek yüksek (729)	Yüz yüze (4360)	Diz dize (1102)
Salına salına (1422)				

Tablo 14: İkilemeler

Bolu türkülerinde ikilemelere de rastlamaktayız. İkilemeler genellikle türküye farklı bir hava katmak ve ritim sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Salına da salına da gel hadi yavrum
Dön dolaş gene bana gel (1422)

Zaman Unsurları

Dün (500)	Seher vakti [5] (2853)	Gün (3138)	Yaz (3154)
Her gün (2626)	Şimdi [2] (506,4359)	Zaman (296)	Kış (3154)

Tablo 15: Zaman Unsurları

Olmaz güzelim olmaz
 Yaz olmadan kış olmaz
 Gönül kimi severse
 İşte bunda naz olmaz (3154)

Geçiş Dönemleri

Bebek (2851)	Yavru (2851)	Nenni (2851)	Kına[3] (793, 3154)
Bekar (3138)	Evlilik (790)		

Tablo 16: Geçiş Dönemleri

Bebek beni deli etti
 Yaktı beni kül etti
 Her gapıya kul etti
 Nenni de benim yavruma nenni (2851)

Denizde kara balık
 Okkalıktır okkalık
 Anne beni evlendir
 Yeter oldu bekarlık (3138)

Sayı Adları

Bir [10] (296,790,2626, 2853,2901,3138)	Üç (1026)	Beş (1026)
Bin (2852)	Yarım (2852)	

Tablo 17: Sayı Adları

Bolu türkülerinde en çok bir sayısı geçmiştir. Diğer sayılar ise nadir olarak kullanılmıştır.

Bin deveyi bir akçaya güderdi
Onun da yarısını zekat ederdi
Deveyi güderken tevhid çekerdi (2852)

Sevgiliye Dair Unsurlar

Yangın yürekten	Sinemi yaralı (2626)	Edalı kız (248)	Fidan boylu (1527)	Sürmeli göz (3138)
Uzun gerdanlı (506)	Karagöz (1102)	Kömürgöz (1102)	Beyaz gerdan (1134)	Tombalacık Halime'm (727)
Nur cemal (2853)	Nazlı yar (248)	Dilber (1134)		

Tablo 18: Sevgiliye Dair Unsurlar

Sevgiliye dair unsurlar söz konusu olduğunda sevgili boyu, gözü, nazı, ten rengi ve güzelliğiyle anlatılmaya çalışılmıştır.

Havuzun başına taş ben olayım
Karagöz üstüne kaş ben olayım
Yalınız gezene eş ben olayım

Ne dedim de kömür gözlüm darıldın
Ah darıldın da el oğluna sarıldın (1102)

Hitaplar

Nazilem (1527)	Meleğim [2] (793)	Yar [11] (248,1527,2901,	Eşim (1134)	Yaran (2852)
Karam (2901)	Yavrum[5] (1026,1422)	Gülüm (1134)	Güzelim (3154)	

Tablo 19: Hitaplar

Hitaplar hep sevgiliye sesleniş şeklinde kullanılmıştır. Hitapların neredeyse tamamı bir önceki başlık olan sevgiliye dair unsurlar içerisinde kullanılabilir.

Ağlama meleğim senin de yazın böyledir
Aşk adamı bülbül gibi söyler. (793)

Tabiatla İlgili Unsurlar

Ay (4360)	Güneş (4360)	Göl (4360)	Dere [2] (3138)	Duman (296)
Dağ [6] (790, 3138,3149, 4361)	Derya [2] (2853,4361)	Deniz [2] (3138,4361)	Kar [2] (727,3154)	Tepe [3] (2626)
Kum (500)	Yayla [5] (790,1026)			

Tablo 20: Tabiatla İlgili Unsurlar

Tabiatla ilgili unsurlar söz konusu olduğunda zaman zaman sevgiliye kavuşmak için aşılması gereken engeller olarak karşımıza çıkarken zaman zaman da sevgiliye yalvarma süresini ifade etmek için kullanılmaktadır.

Al şalım mavi şalım
Dağlarda dolaşalım
Aşarız derya deniz
Ne zaman kavuşalım (4361)

Tütünün mülayim mi ?
Cigara sarayım mı ?
Ay battı güneş doğdu
Daha sana yalvarayım mı ? (4360)

Madenler

Kurşun (3)	Altın (6)	Kömür (10)
---------------	--------------	---------------

Tablo 21: Madenler

Madenlerin türkülerde kullanımında da yine sevgiliyle bağlantı kurulmaktadır. 1102 repertuar numaralı türküde geçen kömür kelimesi sevgilinin göz renginin karalığını ifade etmek için kullanılmıştır. 729 numaralı türküde ise yârin boynuna takılan bir aksesuar olarak altın kullanılmaktadır.

Ne dedim de kömür gözlüm darıldın

Ah darıldın da el oğluna sarıldın (1102)

Ufak da ufak yavrum gel gel yanıma
Altın hamaylıyı takayım da gerdana (729)

SONUÇ

TRT repertuvarında yer alan Bolu yöresi türküleri incelendiğinde temel olarak bu hususlar tespit edilmiştir. Başlıklar halinde verilmeye çalışılan unsurların dışında gemi, araba gibi ulaşım araçları; kız, oğlan gibi cinsiyete dair unsurlar da az da olsa yer almaktadır.

Ayrıca başlık oluşturamayan ancak türkülerde yer alan Arap, saz, komşu, soygun, düşman, armağan, yalan, okka, gurbet, inci, mercan, kiremit, dost, talih, rakip vb. pek çok unsur da bulunmaktadır.

İnsanımızın yaşama biçimini yansıtan türkülerde, sevdasını, sevgisini, mutluluğunu, hüznünü kısacası hayatını bulabiliriz. Bunları anlatırken sevdası ön plana çıkmakta hayata dair pek çok unsuru sevdasına kavuşmak için kullanmaktadır.

Şekil açısından 7, 8 ve 11'li hece ölçüsü ile söylenmiş türkülerin yanında serbest ölçü ile yazılanlarına da rastlanmaktadır. Yine mısra sayısı bakımından beyitten, dörtlüğe, bende kadar farklı mısra sayılarıyla yazılmış olan türküler bulunmaktadır.

TRT repertuvarında yer alan Bolu türkülerindeki söz unsuruna baktığımızda ise giyim kuşam unsurlarından fistan; meslek adlarından öşürcü ve hekim; akraba olarak ana, yer adları olarak Ada yolu, Bolu ve Bolu dağı; çiçek ve bitki kategorisinde sevgiliye benzetilen gül, dini kavramlar açısından Muhammet ve Allah; türkölere zenginlik katması açısından aklını almak gibi deyimler ve diz dize gibi ikilemeler; hayvan adlarında aşıkla özdeşleşmiş bülbül; renk isimlerinde sevgilinin gözünün karalığını belirten kara; yiyecek kategorisinde kiraz; hitap unsuru olarak özellikle yare seslenmede kullanılan yar, yarım gibi ifadeler; zaman unsurlarında seher vakti; sayı adları olarak bir; tabiat unsurları olarak dağ, tepe derya; maden olarak sevgilinin gözünün karalığını anımsatan kömür; insana dair unsurlar kategorisinde el, gerdan, göz ve bunların dışında geçiş dönemi özelliklerinden olan doğum, evlilik, ölüm gibi unsurlar Bolu türkülerinde yerini almıştır.

TRT repertuvarında yer alan 24 türkü üzerinde yapılan bu çalışmada onlarca başlık oluşturulmuş ve pek çok unsur tespit edilmiştir. Yörenin repertuvarda yer almayan yaklaşık yüzün üzerindeki türküsü de dikkate alınırsa çok zengin bir söz unsurunun ortaya çıkacağı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Artun, Erman. (2004), “*Türk Halk Edebiyatına Giriş*”, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Gürtunca, Ela. (2011), “*Bolu Müziği*” Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Folklor ve Müzikoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Jansky, Herbert.(1977), “*Türk Halk Şiiri*”, Dünya Edebiyatından Seçmeler I, İstanbul.
- Kaya, Doğan. (2004), “*Anonim Halk Şiiri*”, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kudret, Cevdet. (1980), “*Örneklerle Edebiyat Bilgileri I*” İstanbul.
- Oğuz, Öcal. (2001), “*Türk Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*”, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Uyguner, Muzaffer.(1955), “*Türkü Üzerine*”, TFA, III(66), İstanbul.